

	ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua		ISSN 2522-9273 <i>(print)</i> 2616-5236 <i>(online)</i>
---	--	---	--

UDC: 338.24:330.131.7

JEL Classification D81, L21, M21

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(34\).2026.352688](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(34).2026.352688)

Nataliia Shandova, Kherson National Technical University

D.Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Economy, Entrepreneurship and Economic Security

Denys Rybas, Kherson National Technical University

Postgraduate student, Department of Economy, Entrepreneurship and Economic Security, Educational Program: 051 Economics

АДАПТИВНА АРХІТЕКТУРА КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

ADAPTIVE ARCHITECTURE OF COMPETITIVE STRATEGIES FOR ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY

Анотація: Досліджено проблематику формування конкурентних стратегій підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки в умовах невизначеності. Розкрито економічний зміст поняття адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки, сформульовано принципи її побудови. Запропоновано структурну модель адаптивної архітектури, що поєднує рівні економічних рішень, функціональні блоки та факторну зумовленість стратегічного вибору. На основі архітектурного поля здійснено типологізацію конкурентних стратегій залежно від конфігурації економічних умов функціонування підприємства.

Abstract: The article addresses the issue of forming competitive strategies of enterprises in the context of ensuring economic security under conditions of an unstable economic environment. It is substantiated that traditional approaches to strategic decision-making, primarily focused on achieving competitive advantages, do not sufficiently account for security-related aspects of enterprise functioning, which leads to fragmented strategic decisions and increased economic risks. The purpose of the article is to substantiate the conceptual foundations of forming an adaptive architecture of competitive strategies for enterprise economic security as an integrated economic construct capable of combining development objectives, stabilization goals, and loss minimization. The study applies architectural and adaptive approaches, which make it possible to consider competitive strategies as interrelated elements of an economic system sensitive to external and internal

factors. The economic content of the concept of adaptive architecture of competitive strategies for economic security is revealed, and the principles of its formation are defined. A structural model of adaptive architecture is proposed, integrating levels of economic decision-making, functional blocks, and factor-driven conditions of strategic choice. Based on the architectural field, a typology of competitive strategies is developed depending on the configuration of economic conditions in which an enterprise operates. The results obtained form an analytical basis for a more grounded selection of competitive strategies with regard to economic security parameters and may be used in further theoretical research as well as in the development of methodological approaches to strategic economic analysis of enterprises operating in unstable environments.

Keywords: enterprise economic security, strategic management, competitiveness, financial stability, strategic development alternatives, business activity risks, economic indicators, resource management, enterprise adaptation

Ключові слова: економічна безпека підприємства, стратегічне управління, конкурентоспроможність, фінансова стійкість, стратегічні альтернативи розвитку, ризики господарської діяльності, економічні індикатори, управління ресурсами, адаптація підприємства

Постановка проблеми.

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються поєднанням високої ринкової мінливості, зростанням конкурентного тиску та системних загроз економічній стійкості, що формуються під впливом макроекономічної нестабільності, технологічних зрушень і трансформації регуляторного середовища. За таких умов економічна безпека перестає бути автономною функцією управління і дедалі тісніше інтегрується з конкурентною стратегією підприємства, оскільки здатність зберігати стійкі позиції на ринку безпосередньо залежить від своєчасного реагування на зміни зовнішнього середовища та внутрішніх обмежень розвитку.

Водночас наявні підходи до формування стратегій економічної безпеки здебільшого орієнтовані на відносно стабільні умови

господарювання та передбачають використання фіксованих наборів інструментів і механізмів, що знижує їхню ефективність у ситуаціях швидкої зміни конкурентних параметрів. Проблема посилюється фрагментарністю управлінських рішень, коли заходи з підвищення економічної безпеки реалізуються ізольовано від загальної логіки конкурентного розвитку, що ускладнює узгодження стратегічних цілей, ресурсних можливостей і допустимого рівня ризику.

Разом із тим розвиток теорії стратегічного управління, поширення концепцій адаптивності та системного мислення створюють передумови для переосмислення підходів до забезпечення економічної безпеки підприємств. Зростає усвідомлення необхідності переходу від окремих стратегічних рішень до цілісної архітектури, здатної поєднувати різні рівні управління, враховувати динаміку

конкурентного середовища та забезпечувати гнучку трансформацію стратегій залежно від характеру загроз і можливостей. Саме ці тенденції відкривають можливості для формування адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки, яка дозволяє узгодити захисні та конкурентні функції в єдиній логіці розвитку підприємства. Розв'язання окресленої проблеми є важливим з огляду на необхідність уточнення ролі економічної безпеки у системі стратегічного управління підприємством та обґрунтування підходів до її забезпечення в умовах мінливого конкурентного середовища. Формування адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки дозволяє підвищити узгодженість стратегічних рішень, врахувати динаміку зовнішніх і внутрішніх факторів та знизити рівень вразливості підприємств до дестабілізуючих впливів, що загалом сприяє підтриманню їхньої конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі питання економічної безпеки підприємств часто розглядається як самостійна складова стратегічного управління, яка безпосередньо пов'язана з конкурентоспроможністю. Наприклад, у роботі С. Цюцюпи [1] підкреслюється, що економічна безпека підприємства повинна бути інтегрована в загальну систему управління для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності, що

вимагає комплексного підходу до аналізу зовнішніх і внутрішніх загроз та управління ними. Автор наголошує на необхідності поєднання різних управлінських заходів для досягнення цілей підприємства в умовах мінливого ринкового середовища, причому під економічними загрозами розуміються як зовнішні, так і внутрішні чинники, що можуть ускладнювати діяльність підприємства.

Дослідження

Н. Краснокутської та Г. Коптевої [2] розвивають стратегічний підхід до економічної безпеки, спрямований на бізнес-процеси підприємства, де акцент ставиться на функціональній взаємодії компонентів системи безпеки. Автори доводять, що стратегія повинна забезпечувати не лише превентивні заходи, але й узгодженість між цілями підприємства та ресурсним потенціалом, що дозволяє пом'якшувати вплив негативних факторів у конкурентному середовищі.

Інші дослідження, зокрема робота Н. Олійник, О. Смоляка та Д. Ільяшенка [3], акцентують увагу на стратегічних складових, які забезпечують стабільність підприємницької діяльності в умовах нестабільності. Автори пропонують типологію стратегій залежно від рівня економічної безпеки і внутрішніх і зовнішніх умов, що сприяє системному розумінню підходів до їх формування.

Водночас низка робіт зосереджена на зв'язку конкурентних стратегій із загальною стратегією підприємства. Так, у

публікації авторів Т. Власенко, С. Степаненко, Н. Помогалової [4] розглядається безпосередній вплив конкурентоспроможності на економічну безпеку організації, де підкреслюється роль аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів і потреба адаптації стратегій до змін середовища для забезпечення сталого функціонування. У класичних працях з конкурентної стратегії, таких як узагальнення Н. Соболевої [5], визначається, що конкурентна стратегія формується на основі аналізу галузі, конкурентів і потреб ринку, що створює підґрунтя для побудови стійких конкурентних переваг. Також наукові дослідження зосереджені на практичних аспектах оцінювання ефективності систем економічної безпеки в конкурентних умовах, як у роботі Т. Ткаченко [6], де аналізуються критерії та показники, що впливають на результативність бізнес-процесів у контексті безпеки.

Важливе значення для розуміння гнучкості стратегічного управління мають праці іноземних дослідників. Зокрема, М. Menz et al. [7] досліджують концепцію стратегічної гнучкості (strategic agility), яка є фундаментом для адаптивної архітектури в умовах глобальної невизначеності. S. Denning [8] також акцентує увагу на важливості гнучких моделей управління для забезпечення стратегічної стійкості та життєздатності бізнесу, що корелює з принципами економічної конфігураційності. Дослідники S. Kot та S. Chaveesuk [9] емпірично підтверджують, що конкурентна стратегія покращує ефективність

діяльності підприємств через ключові медіатори (інновації, людський капітал, корпоративне управління та структуру капіталу), причому цей вплив модулюється динамічним зовнішнім середовищем, що підкреслює важливість адаптивності в архітектурі стратегій для забезпечення економічної безпеки підприємств.

Незважаючи на значну кількість теоретичних напрацювань, багато авторів визнають необхідність подальшої розробки концептуальних підходів, що узгоджують конкурентні стратегії із системою економічної безпеки на всіх рівнях управління. Існуючі підходи часто мають фрагментарний характер, концентруючись або на окремих інструментах, або на статичних моделях стратегій, без достатньої уваги до їхньої здатності адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища.

Таким чином, хоча наукові дослідження супроводжують розвиток теоретичних і прикладних аспектів конкурентних стратегій і економічної безпеки, питання формування цілісної, адаптивної архітектури, яка інтегрує ці підходи і здатна ефективно реагувати на зміни, залишається недостатньо розкритим, що створює теоретичні передумови для обґрунтування нових підходів до управління економічною безпекою підприємств у сучасних конкурентних умовах.

Формулювання мети статті. Метою статті є формування концептуального підходу до побудови адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної

безпеки підприємств, що забезпечує інтеграцію безпекових і конкурентних пріоритетів у системі стратегічного управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних економічних дослідженнях архітектурний підхід поступово формується як інструмент аналітичного осмислення складних економічних систем, для яких характерні багаторівневість, структурна взаємозалежність елементів і динамічний характер функціонування. У контексті бізнес-стратегій архітектурні моделі розглядаються як засоби інтеграції стратегічного планування в єдину систему прийняття рішень, де стратегія не моделюється окремо, а як частина цілісної архітектурної картини, що відображає взаємозв'язок між цілями, ресурсами і механізмами їх реалізації [10].

Деякі сучасні дослідження підкреслюють, що архітектура підприємства та її будівельні блоки можуть бути використані для підтримки стратегічних змін в організаціях, особливо в умовах складності та невизначеності, що перегукується з необхідністю адаптації стратегій відповідно до умов зовнішнього середовища [11]. Крім того, література, що розглядає застосування архітектурного підходу у проєктному та стратегічному контексті, підкреслює, що архітектурний підхід не лише забезпечує узгодження ІТ-інструментарію і бізнес-цілей, але й функціонує як засіб стратегічної синхронізації ресурсів і рішень у межах динамічної конкурентної ситуації [12].

Сутність архітектурного підходу полягає у структуризації економічних рішень, ресурсних обмежень, стратегічних пріоритетів і ризиків у цілісну систему, що має внутрішню логіку побудови та функціонування. На відміну від традиційних підходів, які здебільшого зосереджуються на виборі окремої конкурентної стратегії або набору захисних заходів, архітектурний підхід акцентує увагу на конфігурації стратегічних елементів та характері їхньої взаємодії в умовах змінного економічного середовища. Його аналітичний потенціал проявляється у можливості оцінювати не лише ефективність окремих рішень, але й їхній сумарний вплив на рівень економічної безпеки підприємства, конкурентну позицію та довгострокову економічну результативність.

З економічної точки зору архітектурний підхід створює підґрунтя для аналізу компромісів між зростанням, прибутковістю, ризиком і безпекою, що є особливо актуальним у нестабільних умовах. Він дозволяє враховувати неоднорідність зовнішніх загроз, асиметрію конкурентних переваг та обмеженість ресурсів, розглядаючи їх не ізольовано, а як елементи економічної системи, що перебуває у стані постійної адаптації.

Разом із тим у межах наявних наукових підходів понятійний апарат, що використовується для опису взаємозв'язку конкурентних стратегій та економічної безпеки підприємств, залишається недостатньо узгодженим. У більшості досліджень економічна

безпека трактується або як функціональний результат реалізації окремих стратегічних рішень, або як відносно самостійний об'єкт управління, що супроводжує конкурентний розвиток підприємства. Водночас конкурентні стратегії, як правило, розглядаються з позицій досягнення ринкових переваг, тоді як їхній вплив на рівень економічної безпеки аналізується опосередковано або фрагментарно.

За таких умов використання категорій «стратегія», «механізм» або «модель» не дозволяє повною мірою відобразити складну економічну взаємодію між безпековими обмеженнями, ресурсними можливостями та динамікою конкурентного середовища. Наявні визначення не фіксують конфігураційний характер стратегічних рішень, а також їхню здатність до трансформації без втрати цілісності економічної системи підприємства. Це ускладнює аналітичне осмислення процесів адаптації конкурентних стратегій у контексті забезпечення економічної безпеки та обмежує можливості порівняльного аналізу таких стратегій.

У зв'язку з цим виникає потреба у введенні узагальнюючої категорії, яка дозволяє інтегрувати конкурентні та безпекові аспекти в єдину економічну конструкцію, орієнтовану не лише на досягнення поточних результатів, але й на підтримання стійкості підприємства в умовах тривалої нестабільності. Саме таку аналітичну функцію покликане виконувати поняття адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної

безпеки. З економічної точки зору доцільність запровадження зазначеної категорії зумовлена необхідністю відображення тих процесів, які формуються на перетині конкурентної динаміки, ресурсних обмежень і ризиків, що безпосередньо впливають на відтворювальні можливості підприємства. Йдеться не стільки про організацію управлінських дій, скільки про економічну логіку узгодження стратегічних рішень з допустимим рівнем втрат, очікуваною віддачою від використання ресурсів та межами економічної стійкості суб'єкта господарювання. У цьому контексті адаптивна архітектура дозволяє розглядати конкурентні стратегії як елементи єдиної економічної конфігурації, у межах якої зміна одного стратегічного параметра зумовлює трансформацію інших, зокрема структури витрат, характеру ризиків і джерел формування доходів. Такий підхід створює аналітичні передумови для оцінювання не лише ефективності окремих стратегічних рішень, але й їхнього впливу на загальний рівень економічної безпеки підприємства в динаміці, що є принципово важливим в умовах нестабільності та конкурентної невизначеності.

З огляду на необхідність формалізації економічних взаємозв'язків між стратегіями зростання, збереження конкурентних позицій і мінімізації втрат як складових цілісної економічної системи, доцільним є формулювання авторського трактування, спрямованого на розкриття змісту та економічного

потенціалу адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки підприємств. В контексті дослідження, під адаптивною архітектурою конкурентних стратегій економічної безпеки підприємств будемо розуміти економічно обґрунтовану конфігурацію взаємопов'язаних конкурентних стратегій, ресурсних обмежень і безпекових пріоритетів, що формується з урахуванням динаміки зовнішнього середовища та забезпечує підтримання економічної стійкості підприємства шляхом гнучкої трансформації стратегічних рішень у відповідь на зміну ризиків і конкурентних умов.

Запропоноване трактування адаптивної архітектури

конкурентних стратегій економічної безпеки дозволяє розглядати її як економічно відтворювану систему, що підлягає формуванню та подальшому аналізу. Водночас практична й аналітична цінність такого підходу значною мірою залежить від чіткості принципів, на основі яких вибудовується архітектура конкурентних стратегій економічної безпеки.

Узагальнення теоретичних положень і логіки дослідження дозволяє виокремити сукупність принципів, на основі яких формується адаптивна архітектура конкурентних стратегій економічної безпеки підприємств (Таблиця 1).

Таблиця 1

Принципи формування адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки

Принцип	Зміст	Аналітична роль в архітектурі
1. Принцип економічної конфігураційності	Конкурентні стратегії розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиної економічної системи, ефект від реалізації яких залежить від їх поєднання та ресурсних обмежень	Забезпечує аналіз цілісного впливу сукупності стратегій на економічну безпеку, а не ізольовану оцінку окремих стратегічних рішень
2. Принцип адаптивної рівноваги	Передбачає підтримання допустимих параметрів економічної стійкості підприємства в умовах трансформації стратегій та змін конкурентного середовища	Дозволяє оцінювати здатність архітектури зберігати функціональну цілісність при переході між різними стратегічними конфігураціями
3. Принцип економічної селективності адаптації	Адаптація стратегій здійснюється вибірково з урахуванням економічної доцільності, впливу на ризики та відтворювальний потенціал	Сприяє фокусуванню аналітичної уваги на стратегічних елементах, що мають визначальний вплив на рівень економічної безпеки
4. Принцип обмеженої економічної раціональності	Формування архітектури відбувається в умовах невизначеності та неповної інформації, що зумовлює орієнтацію на прийнятні, а не оптимальні рішення	Створює підґрунтя для аналізу компромісів між прибутковістю, ризиком і безпекою в процесі стратегічного вибору
5. Принцип пріоритетності економічної стійкості	Досягнення конкурентних переваг оцінюється з позицій їхнього впливу на фінансову стабільність і довгострокову життєздатність підприємства	Забезпечує узгодження конкурентних стратегій з вимогами економічної безпеки в довгостроковому періоді

Джерело: сформовано авторами

Запропоновані принципи дозволяють розглядати адаптивну архітектуру конкурентних стратегій економічної безпеки як структуровану систему, здатну до

трансформації без втрати базових параметрів стійкості.

Реалізація принципів у практиці стратегічного аналізу потребує їх подальшої формалізації у вигляді чітко окресленої

внутрішньої будови, що уможливорює ідентифікацію зон прийняття рішень, економічних взаємозв'язків та напрямів адаптації. В даному контексті, адаптивну архітектуру доцільно представити як економічне поле, в межах якого відбувається узгодження конкурентних і безпекових стратегій підприємства, що, своєю чергою, створює підґрунтя для подальшої типологізації стратегій залежно від позиції підприємства в цьому полі та характеру впливу внутрішніх і зовнішніх факторів.

У структурному вимірі адаптивна архітектура конкурентних стратегій економічної безпеки формується як багаторівнева економічна система, в якій поєднуються різні горизонти прийняття рішень та джерела економічних впливів.

З горизонтальної точки зору архітектура охоплює три взаємопов'язані рівні:

- стратегічний рівень, на якому формуються довгострокові орієнтири конкурентного розвитку та визначаються допустимі межі економічного ризику;
- тактичний рівень, що забезпечує адаптацію стратегічних рішень до змін кон'юнктури ринку та ресурсних обмежень;
- операційно-економічний рівень, де реалізуються конкретні економічні механізми підтримання платоспроможності, ліквідності та операційної ефективності.

З вертикальної точки зору архітектура структурується за напрямками впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, які визначають умови функціонування підприємства та формують поле його економічної безпеки. На перетині рівнів управління та факторного впливу розміщуються ключові функціональні блоки архітектури (Таблиця 2).

Таблиця 2

Взаємодія рівнів і функціональних блоків адаптивної архітектури

Рівень архітектури	Функціональні блоки	Зміст взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів
Стратегічний	Блок стратегічної стійкості та конкурентної позиції	Узгодження довгострокових цілей з макроекономічними ризиками, галузевою динамікою та обмеженнями ресурсного потенціалу підприємства
Тактичний	Блок адаптації та перерозподілу ресурсів	Реакція на зміни ринкової кон'юнктури, цінні коливання, регуляторні зрушення через коригування фінансових і виробничих рішень
Операційно-економічний	Блок поточної економічної стабілізації	Забезпечення ліквідності, контролю витрат, операційної ефективності в умовах безпосереднього впливу нестабільних факторів

Джерело: сформовано авторами

У межах такої побудови архітектура постає як економічне поле, де кожен функціональний блок виконує роль зони концентрації певних типів ризиків, ресурсів і управлінських рішень, а їхня взаємодія забезпечує цілісність системи економічної безпеки.

Функціонування адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки передбачає наявність економічних орієнтирів, які дозволяють підприємству своєчасно ідентифікувати зміну умов реалізації стратегічних рішень. У цьому контексті ключову роль

відіграють індикатори, що відображають динаміку фінансової стійкості, ефективності використання ресурсів і конкурентних позицій підприємства. На відміну від традиційного підходу, в межах якого окремі показники безпосередньо пов'язуються з вибором конкретної стратегії, у

запропонованій архітектурі індикатори розглядаються як економічні сигнали зміни простору допустимих стратегічних рішень, що зумовлює необхідність корекції конфігурації конкурентних стратегій, а не їх механічної заміни (Таблиця 3).

Таблиця 3

Ключові індикатори адаптації конкурентних стратегій у межах архітектурного поля

Індикатор	Характеристика	Сигнал до адаптації
Коефіцієнт ліквідності	Характеризують здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів	Стійке зниження обмежує можливості реалізації стратегій розширення та зміщує стратегічну домінують у бік стабілізації або збереження платоспроможності
Рівень фінансового важеля	Відображає структуру джерел фінансування та межі фінансового маневру	Зростання боргового навантаження за одночасного зниження прибутковості звужує архітектурне поле і підвищує значущість стратегій зниження ризиків
Рентабельність активів та капіталу	Характеризує ефективність використання економічних ресурсів	Тривале зниження свідчить про втрату економічного потенціалу підтримки конкурентних стратегій розвитку
Динаміка частки ринку	Відображає зміну конкурентних позицій підприємства	Скорочення частки ринку разом із падінням маржі сигналізує про ослаблення конкурентних переваг і потребу адаптації стратегічної конфігурації
Співвідношення оборотних активів та довгострокових зобов'язань	Характеризує баланс між поточними ресурсами та довгостроковими зобов'язаннями	Зниження показника обмежує стратегічну гнучкість і посилює орієнтацію на економічну стабілізацію
Інтегральний індекс економічної безпеки	Узагальнює вплив фінансових, виробничих та ринкових параметрів	Перетин порогових значень означає зміну допустимої конфігурації стратегій у межах архітектурного поля

Джерело: сформовано авторами

Аналітична функція запропонованої системи індикаторів полягає у виявленні змін економічних пропорцій, які визначають межі реалізації різних типів стратегій у межах адаптивної архітектури. Погіршення ключових показників означає не обов'язковий перехід до стратегій виживання, а поступове звуження архітектурного поля, в межах якого підприємство може підтримувати конкурентні позиції без втрати економічної стійкості. Водночас стабілізація або покращення індикаторів створює передумови для розширення

стратегічного простору та посилення орієнтації на розвиток.

За економічним функціональним призначенням конкурентні стратегії економічної безпеки у системі забезпечення стійкості підприємства доцільно типологізувати на основі трьох взаємопов'язаних економічних критеріїв:

- рівень прийняття економічних рішень (стратегічний, тактичний, операційно-економічний);
- характер домінуючих факторів (зовнішні або внутрішні);

- пріоритет економічної безпеки (зростання, стабілізація, мінімізація втрат).

Поєднання цих критеріїв дозволяє виокремити типи

конкурентних стратегій, кожен з яких відповідає певній конфігурації економічних умов (Таблиця 4).

Таблиця 4

Типи конкурентних стратегій за зонами адаптивної архітектури економічної безпеки

Рівень економічних рішень	Домінуючі фактори	Тип конкурентної стратегії	Спрямованість стратегії
Стратегічний	Зовнішні	Стратегії економічного розширення з безпековою адаптацією	Поєднання довгострокового зростання з нейтралізацією зовнішніх ризиків
Стратегічний	Внутрішні	Стратегії стабілізації конкурентних позицій	Збереження економічної стійкості та контроль системних вразливостей
Тактичний	Зовнішні	Стратегії адаптивної реструктуризації	Перерозподіл ресурсів і коригування економічної поведінки у відповідь на зовнішні шоки
Тактичний	Внутрішні	Стратегії внутрішньої економічної оптимізації	Підвищення ефективності використання ресурсів і зниження внутрішніх дисбалансів
Операційно-економічний	Зовнішні	Стратегії економічного виживання	Мінімізація втрат і підтримання базової життєздатності підприємства
Операційно-економічний	Внутрішні	Стратегії внутрішньої компенсації втрат	Оперативне відновлення економічної рівноваги за рахунок внутрішніх резервів

Джерело: сформовано авторами

Запропонована типологія підтверджує, що конкурентні стратегії в межах адаптивної архітектури економічної безпеки формуються не як універсальні або жорстко фіксовані моделі поведінки, а як економічно зумовлені реакції підприємства на конкретну конфігурацію ризиків, ресурсних можливостей і рівня прийняття рішень. Переміщення підприємства між зонами архітектурного поля відображає зміну економічних умов функціонування та зумовлює трансформацію стратегічних пріоритетів без втрати базових параметрів економічної стійкості.

Сформована типологія конкурентних стратегій у межах адаптивної архітектури економічної безпеки дозволяє перейти від фрагментарного розгляду окремих стратегічних рішень до їх

системного економічного аналізу. Її практичне значення полягає у можливості співвідносити конкурентну поведінку підприємства з конкретними економічними умовами функціонування, рівнем ризиків і доступними ресурсними можливостями. Таким чином, типологія виконує аналітичну функцію інструмента, що забезпечує обґрунтований вибір стратегій залежно від позиції підприємства в архітектурному полі, а також створює основу для подальшої оцінки ефективності стратегічних рішень з позицій економічної безпеки.

Висновки дослідження. У результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах зростаючої економічної нестабільності та високої

волатильності зовнішнього середовища традиційні підходи до формування конкурентних стратегій підприємств виявляються фрагментарними та недостатньо узгодженими із завданнями забезпечення економічної безпеки, що, своєю чергою, зумовлює необхідність переходу від ізольованого стратегічного вибору до системного бачення конкурентної поведінки підприємства в динамічному економічному просторі.

Аналіз ключових теоретичних підходів до конкурентних стратегій, економічної безпеки та адаптивного управління показав, що наявні дослідження, як правило, зосереджуються або на стратегічних аспектах конкурентоспроможності, або на інструментах реагування на окремі загрози, не формуючи цілісної логіки поєднання стратегічного розвитку та безпекової стійкості підприємства. Виявлений методологічний розрив обґрунтовує доцільність використання архітектурного підходу як інструменту інтеграції різнорівневих стратегічних рішень у межах єдиної економічної системи.

Використані у дослідженні концептуальні та системно-аналітичні підходи дозволили сформуванню адаптивної архітектури конкурентних стратегій економічної безпеки підприємства, яка розглядається як багаторівнева конфігурація стратегічних рішень,

узгоджених за рівнями управління, функціональними блоками та зовнішніми і внутрішніми економічними факторами. Така архітектура забезпечує можливість гнучкого стратегічного маневру без втрати базових параметрів стійкості та економічної рівноваги.

Запропонована типологія конкурентних стратегій у межах архітектурного поля дозволяє ідентифікувати доцільні стратегічні орієнтації підприємства залежно від поєднання рівня економічної безпеки, конкурентної позиції та характеру зовнішніх викликів. Додана система індикаторів адаптації створює аналітичну основу для своєчасного виявлення сигналів стратегічної трансформації та переходу між стратегічними зонами без застосування кризових або реактивних управлінських рішень.

Практичне значення запропонованого підходу полягає у можливості його використання як аналітичного інструменту стратегічного планування в умовах нестабільного економічного середовища, зокрема для підприємств, що функціонують у кризових або перехідних економіках. Подальші дослідження доцільно спрямувати на формалізацію архітектурного підходу, його кількісну операціоналізацію та апробацію в межах окремих галузей або типів підприємств.

References

- Tsiutsiupa, S. V. (2019). *Teoretychni aspekty formuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva zadlia zabezpechennia yoho konkurentospromozhnosti. Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*. (55), 216-224. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-55-216-224> [in Ukrainian]

- Krasnokutska, N., & Koptieva, H. (2021). Strategies for ensuring economic security of business processes of the enterprise. *Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences)*. 3, 3-6. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.3>
- Oliinyk, N. M., Smolyak, O. S., & Ilyashenko, D. M. (2025). Strategies for ensuring economic security in the context of instability in the context of stimulating entrepreneurship development. *Visnyk of Kherson National Technical University*. 2(93), 398-405. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.2.2.50>
- Vlasenko, T. A., Stepanenko, S. V., & Pomohalova, N. V. (2023). Stratehiia pidvyshchennia konkurentospromozhnosti yak faktor vplyvu na zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky orhanizatsii. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky ta prava*. 4, 29-38. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2023-4-5> [in Ukrainian]
- Sobolieva, H. (2024) Theoretical foundations of competitive strategy and competitiveness of the enterprise. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 3(3). P. 19-26. <https://doi.org/10.46299/j.isjmf.20240303.03>
- Tkachenko, T. (2021). Otsiniuvannia efektyvnosti systemy ekonomichnoi bezpeky promyslovoho pidpriemstva v konkurentnykh umovakh. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. 4(28), 163-169. <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/262932> [in Ukrainian]
- Menz, M., Kunisch, S., Birkinshaw, J., Collis, D. J., Foss, N. J., Hoskisson, R. E., & Prescott, J. E. (2021). Corporate Strategy and the Theory of the Firm in the Digital Age. *Journal of Management Studies*. <https://doi.org/10.1111/joms.12760>
- Denning, S. (2018). *Age of Agile: How Smart Companies Are Transforming the Way Work Gets Done*. AMACOM.
- Kot, S., & Chaveesuk, S. (2024). The impact of competitive strategy on enterprise performance: An empirical study of small and medium-sized manufacturing enterprises. *JOURNAL OF INTERNATIONAL STUDIES*. 17(3), 9-37. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2024/17-3/1>
- Kitsios, F., & Kamariotou, M. (2019). Business strategy modelling based on enterprise architecture: a state of the art review. *Business Process Management Journal*, 25(4), 606–624. <https://doi.org/10.1108/bpmj-05-2017-0122>
- Pancote, A., Souza, A., & Veiga, C. P. (2025). Enterprise architecture and building blocks: steering digital transformation in dynamic environments. *Kybernetes*. <https://doi.org/10.1108/k-02-2024-0444>
- Atencio, E., Bustos, G., & Mancini, M. (2022). Enterprise Architecture Approach for Project Management and Project-Based Organizations: A Review. *Sustainability*, 14(16), 9801. <https://doi.org/10.3390/su14169801>